

תלמוד

לעולים חדשים

מסכת בבא מציעא

הוראות

- א. משך הבחינה : שתיים וחמישים דקות
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה :
בשאלון זה פרק אחד (6 X 16.5) = 99 נקודות.
(נקודה אחת תתחלק באופן יחסי)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש : מילון עברי – לועזי / לועזי - עברי
חוברת דפים ממסכת בבא מציעא ובה מספר השאלון
[בית הספר יצלם חוברת זו לנבחנים בגמרא]
- ד. הוראות מיוחדות : אין

יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד, יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

השאלות

ענו על שש מן השאלות 1–10 (לכל שאלה – 16.5 נקודות).

1. התורם שלא מדעת, בוסתנא דמרי בר איסק

א. "כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו אינה תרומה..." (תוספתא תרומות פ"א).

למסקנת הגמרא מדובר כאן שהבעלים מינו את התורם לשליח.

(1) כתבו על איזה עקרון מבססת הגמרא את מסקנתה.

(2) כתבו כיצד עקרון זה נלמד מהתורה.

(5.5 נקודות)

ב. "אמימר ומר זוטרא ורב אשי אקלעו לבוסתנא...מר זוטרא לא אכיל".

במסכת בבא קמא נאמר "אריסא מדנפשיה קא זבן".

(1) הסבירו במילים שלכם משפט זה.

(2) מר זוטרא לא אכל ממה שהאריס של מרי בר איסק הביא לחכמים.

הסבירו על פי התוספות מדוע מרי בר איסק לא סמך על כך "שאריסה מדנפשיה קא זבן".

(6 נקודות)

ג. רב אשי חלק על מר זוטרא ואכל. התוספות כתבו שני הסברים מדוע רב אשי אכל. את אחד מההסברים

הם דחו. כתבו את ההסבר שהתוספות דחו, והסבירו מדוע הם דחו הסבר זה.

(5 נקודות)

2. סימן העשוי לידרס, סימן הבא מאליו

א. רבה ורבא נחלקו האם סימן העשוי לידרס הוא סימן.

הסבירו על פי רש"י מה הטעם של כל אחד מהם. (שימו לב, יש להסיק מתוך פרשנות רש"י על דעת אחד

מהאמוראים הללו את דעת האמורא השני)

(6 נקודות)

ב. ר"י אומר כל דבר שיש בו שינוי חייב להכריז...מכלל דתנא קמא סבר הרי אלו שלו".

למסקנת הסוגיה, מחלוקת תנא קמא ורבי יהודה תלויה בשאלה האם "סימן הבא מאליו" הוא סימן או

לא.

הסבירו כיצד רבה הגיע למסקנה זו, וכיצד רבא הגיע למסקנה זו.

(6 נקודות)

ג. רש"י ותוספות נחלקו בהסבר מחלוקת התנאים בסימן הבא מאליו.

הסבירו לפי אחד מהפרשנים הללו את מחלוקת התנאים ב"סימן הבא מאליו".

(4.5 נקודות)

3. מקום שהרבים מצויים שם, זוטו של ים

א. עיינו בדברי הרא"ש שלפניכם וענו על השאלות שאחריהם.

וכן היה רשב"א אומר המציל מן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר והמוצא בסרטיא ובפלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויין שם – הרי אלו שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן האי "מתייאשין" א'סרטיא ופ'לטיא ו'רבים מצויין שם' קאי אבל אינך אפילו עומד וצווח נעשה כצווח על ביתו שנפל.

(רא"ש, בבא מציעא פרק ב', סימן ו')

לפי פירוש הרא"ש, המקומות בהן נמצאה האבידה נחלקים לשתי קבוצות.

(1) ציינו דוגמא מכל קבוצה, וכתבו את ההלכה בכל אחת מהדוגמאות.

(2) הסבירו את ההבדל בדין בין שתי הדוגמאות על פי הרא"ש.

(8 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרמב"ם שלפניכם וענו על השאלה שאחריהם.

קורות ואבנים ועצים וכיוצא בהן ששטפם הנהר אם נתיאשו הבעלים מהן הרי אלו מותרין והן של מצילן ואם אינו יודע אם נתיאשו או לא נתיאשו חייב להחזיר ואין צריך לומר אם היו הבעלים מרדפין אחריהן. לפיכך המציל מן הנהר ומזוטו של ים ומשלוליתו של נהר ומן הגייס ומן הדליקה ומן הארי ומן הדוב ומן הנמר ומן הברדלס, אם ידע בודאי שנתיאשו הבעלים הרי אלו שלו ואם לא ידע יחזיר.

(רמב"ם, הלכות גזלה ואבדה, פרק ו' הלכות א'–ב')

האם הרמב"ם מסכים או חולק על דברי הרא"ש שהובאו לעיל? נמקו תשובתכם.

(4.5 נקודות)

ג. לפניכם מקרה שארע בעזה:

במהלך פשיטה של לוחמי צה"ל על בית מחבל נוח'בה בעזה הם הבחינו בציד של ארגון 'יד שרה' שהמחבלים בזזו מהעוטף. בבית המחבל, שהשתתף במסע הטבח ביישובי העוטף ביום שמחת תורה בשבעה באוקטובר, נמצא כיסא גלגלים חדש, מזרן ומנוע לפצעי לחץ, ציוד סניטרי ועוד ציוד כשעל כולם מוטבע סמל 'יד שרה'.

(ערוץ 7, ז' טבת תשפ"ד)

לפניכם דברי קצות החושן, עיינו בו וענו על השאלה שאחריהם.

אמנם נראה דזה לאו מנהג גרוע אלא מנהג טוב וישר הוא. דכיון דאמרו בגמרא (בבא מציעא כד ע"ב) דאבידה לאחר יאוש מחזירין לפני משורת הדין, והוא משום ועשית הישר והטוב (דברים ו, יח) דמהכא נפקא לן לפני משורת הדין... והיינו דאע"ג דבעלמא לא כייפי למיעבד [=שלא כופים על אדם לעשות] לפני משורת הדין, הכא ראו הבית דין לתקן תקנה זו. ואין זה מנהג גרוע, כיון דיאות למיעבד לפני משורת הדין, ובפרט שהוא נמי דינא דמלכותא דינא.

(קצות החושן, רנ"ט, ס"ק ג')

לפי קצות החושן, האם יש חובה על החיילים להחזיר את הציוד ל"יד שרה"? נמקו תשובתכם.

(4 נקודות)

4. מצא אחר הגפה גוזלות מקושרים

- א. לפי המשנה שאדם מצא אחר הגפה גוזלות מקושרים הדין הוא "הרי זה לא יגע בהן".
הגמרא ניסתה להוכיח בשתי דרכים שהדין במקרה זה צריך להיות "חייב להכריז".
הגמרא דחתה את שתי ההוכחות. הסבירו כל אחת מהדחיות של ההוכחות.
(5.5 נקודות)
- ב. "אמר רבי אבא בר זבדא אמר רב כל ספק הינוח לכתחילה לא יטול".
(1) הסבירו את המושג 'ספק הינוח'.
(2) הסבירו מדוע המקרה ש"מצא אחר הגפה גוזלות מקושרים" נחשב כמקרה של 'ספק הינוח'.
(5 נקודות)
- ג. התוספות מגדירים את "מצא אחר הגפה" כ"מקום שמשתמר קצת".
(1) מדוע לפי התוספות "מצא אחר הגפה" לא נחשב כמקום ש"אין משתמר כלל"?
(2) מדוע לפי התוספות "מצא אחר הגפה" לא נחשב כמקום "המשתמר לגמרי"?
(6 נקודות)

5. דין מטבע שנפל מבין שניים

- א. לפי רב נחמן מטבע שנפל מבין שניים המאבד אינו מתייאש.
(1) הסבירו מדוע המאבד אינו מתייאש לפי רש"י ולפי התוספות.
(2) במטבע שנפל מבין שלושה המאבד כן מתייאש. הסבירו מדוע, לפי רש"י א לפי תוספות.
(9 נקודות)
- ב. בהסבר רש"י לדינו של רב נחמן מופיעים שני מושגים: "אוש שלא מדעת", ו"שבועת היסת".
לפי דברי התוספות, לא ניתן להסביר את דבריו של רב נחמן בעזרת מושגים אלו.
בחרו באחד המושגים, והסבירו לפי התוספות מדוע לא ניתן להשתמש במושג שבחרתם כדי להסביר את דבריו של רב נחמן.
(3.5 נקודות)
- ג. לפי רבא כאשר יש שווה פרוטה לכל אחד מהשלושה שהמטבע נפל מהם, הדין יהיה "חייב להחזיר" גם בנפל מטבע משלושה. הסבירו לפי רש"י מדוע.
(4 נקודות)

6. סימנים דאורייתא או דרבנן

א. הגמרא הסתפקה – "סימנין דאורייתא או דרבנן".

כתבו באיזה מקרה יהיה הבדל הלכתי בין צדדי ספק זה, וציינו מה יהיה הדין במקרה זה שכתבתם, אם סימנים דאורייתא, ומה הדין אם סימנים דרבנן.
(5 נקודות)

ב. עיינו בדברי המגיד משנה שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

דע ששלשה מיני סימנין יש: סימנין מובהקים ביותר, כגון, נקב יש בו בצד אות פלוני, וכיוצא בזה, ואלו הסימנים מחזירין עליהם אבדה דבר תורה לדברי הכל והרי הן כעדים. סימנים חשובין, כגון מדת ארכו ומדת רחבו וכן משקלו, וכיוצא בזה, מחזירין עליהם אבידה. ואלו מחלוקת בגמרא (ב"מ כ"ז ע"ב) אם הם דאורייתא או מדרבנן. ואלו נקראים לפעמים סימנין מובהקים בגמרא. ויש סימנין גרועין, כגון סומקי וחיוורי [=אדום ולבן] ואין מחזירין עליהם אבידה, וארוך וגוץ וכיוצא בזה כיון שלא אמר מדתן.

(מגיד משנה, הלכות גזלה ואבדה, פרק י"ג, הלכה ג')

לפי המגיד משנה יש שלושה סוגים של סימנים.

ציינו מה הדין בכל אחד מהסוגים, והביאו דוגמא לכל אחד מסוגים אלו.
(8 נקודות)

ג. עיינו בדברי הרב עובדיה יוסף שלפניכם, וענו על השאלה שאחריהם.

בעקבות מלחמת יום הכפורים, נתבקשתי לשבת בראש בית הדין לענייני עגונות כדי לדון ולפסוק בקרוב לאלף תיקים של חללי צה"ל הקדושים, הי"ד. במקרים רבים היה צורך לזהות החלל ע"פ מרשם שיניים שנמצאו אצל רופא שיניים שטיפל בו מחיים. והנה בתשובת מהרא"י שהובאה בשו"ת מהר"י מברונא, (סי' נ"ג), כתב שאם יש נקב בשן נחשב סימן מובהק, וכל שכן כאן, שיש סתימות או עקירות בכמה וכמה מקומות, ובצמצום המקומות, דהוה ליה כנקב יש בו בצד אות פלונית... בצמצום המקומות בדיוק, למעלה ולמטה, וצד ימין ושמאל, נראה דדמי לנקב יש בו בצד אות פלונית... וכמו כן צירפנו זיהוי על פי טביעת אצבעות, לשאר הוכחות על זיהוי החלל, ומנוי וגמור בסוד חכמי המשפט והרפואה שהשרטוטים באצבעות האדם אין להם דמיון כלל מאדם אחד לחבירו, ואפילו אחד מני אלף או ריבוא, לכן יש להקל בעגונה על פי זיהוי של טביעת האצבעות של החלל.

(הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר חלק ו' – אבן העזר, סימן ג')

הרב עובדיה יוסף התיר עגונות על פי צילומי שיניים וטביעות אצבעות.

מה הוא התקדים ההלכתי שהוזכר בדברי המגיד משנה (שהופיעו בסעיף ב) – עליו הסתמך הרב עובדיה יוסף?

(3.5 נקודות)

7. צער בעלי חיים דאורייתא

- א. "אמר רבא מדברי שניהם נלמד צער בעלי חיים דאורייתא..."
 ציינו מי השניים אליהם מתכוון רבא, וכיצד לומדים מדבריהם ש"צער בעלי חיים דאורייתא".
 (7 נקודות)
- ב. "עוקרין על המלכים ואין בו משום מדרכי האמורי" (עבודה זרה יא, ע"א).
 (1) הסבירו במילים שלכם דין זה, והסבירו את קושיית התוספות על דברי רבא המצוטטים בסעיף א.
 (2) "ומעשה שמת רבן גמליאל הזקן, ושרף עליו אונקלוס הגר שבעים מנה צוריי" (עבודה זרה שם).
 איזה עקרון הלכתי ניתן ללמוד ממעשה זה?
 (3) כיצד ענו התוספות בעזרת מעשה זה על קושייתם על רבא?
 (9.5 נקודות)

8. המפקיד אצל חברו... ונגנבו או אבדו

- א. על המקרה בו אדם "הפקיד אצל חברו בהמה או כלים ונגנבו או שאבדו", פרטה המשנה שני דינים של שני מקרים שונים.
 על אחד משני המקרים במשנה שואל רמי בר חמא: "והא אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם".
 (1) מהו הדין במשנה עליו שואל רמי בר חמא שאלה זו?
 (2) הסבירו לפי שאלת רמי בר חמא מדוע בדין זה של המשנה אדם מקנה "דבר שלא בא לעולם".
 (3) "איכא דאמרי אמר רבא נעשה כאומר לו... קנויה לך".
 לפי רבא, מדוע דין זה (אותו כתבתם בסעיף א(1)) לא נחשב כהקניית דבר שלא בא לעולם?
 (9 נקודות)
- ב. רבי יוחנן חידש בדברי המשנה שאפילו אם השומר אמר הריני משלם – הוא זוכה בכפל במקרה שנמצא הגנב (אפילו שעוד לא שילם).
 (1) לפי רב פפא, באלו סוגי שומרים נאמר חידוש זה, ובאיזה סוג של שומר חידוש זה של רבי יוחנן לא נאמר?
 (2) לפי רב פפא, מה הסיבה להבדל זה בין סוגי השומרים?
 (7.5 נקודות)

9. הלבנת פנים

- א. "מכנה היינו מלבין". הסבירו את שאלת הגמרא, ואת תשובתה.
 (4.5 נקודות)
- ב. "אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן נוח לו לאדם שיבוא על ספק אשת איש ואל ילכין פני חברו ברבים".
 דברים אלה נאמרו בנוגע למעשה דוד ובת שבע.
 (1) לפי רש"י, מדוע הוגדרה בת שבע "ספק אשת איש"?
 (2) מה ענה דוד לאנשים שהלבינו את פניו?
 (6 נקודות)

(שימו לב: המשך השאלה בעמוד הבא.)

ג. "ולא עוד אלא בשעה שעוסקים בנגעים ואהלות..."

על משפט זה כותבים בעלי התוספות: "כלומר לא מביא בשעה שהם בטלים אלא אפי' עוסקים בהלכות חמורות וגם אין ענינם לאשת איש".

(1) הסבירו על איזו קושיא באים בעלי התוספות לענות בדבריהם המצוטטים.

(2) הסבירו במילים שלכם את תשובת בעלי התוספות המצוטטת.

(6 נקודות)

10. עירוב מים ביין, גנבת דעת

א. לגבי "מי שנתערב מים ביינו", פוסקת המשנה: "לא ימכרנו בחנות..."

לעומת זאת ב"מקום שנהגו להטיל מים ביין", פוסקת המשנה: "יטילו".

(1) הסבירו על פי רש"י מה הסיבה להבדל בדין בין שני המקרים הללו.

(2) על דין המשנה "מקום שנהגו להטיל מים ביין - יטילו" אומר האמורא רב: "בין הגיתות שנו".

לפי דברי רב, באיזו מציאות יהיה אסור להטיל מים ביין אפילו ב"מקום שנהגו להטיל מים ביין"?

מדוע יהיה אסור?

(7 נקודות)

ב. עיינו בדברי הרמב"ם והרב יצחק זילברשטיין שלפניכם וענו על השאלות שאחריהם.

אין מערבין מים ביין, ומי שנתערב לו מים ביינו לא ימכרנו בחנות אלא אם כן מודיעו, ולא לתגר אף על פי שמודיעו שמרמה בו אחרים, ומקום שנהגו להטיל מים ביין יטיל, והוא שיהיה בין הגתות.

(רמב"ם הלכות מכירה פרק יח הלכה ו')

הנה אף שהרבה נוהגים לעשות כן, והלוקח יודע שהוא מפרס, אסור ויש בזה אונאה, ולא אמרינן בזה הכל כמנהג המדינה, כמו שכתב בשו"ת דברי מלכיא"ל (ח"ג סימן נד) שאף שידוע שפרס אסור, והיינו מפני שעל ידי זה אין ניכר המגרעות שיש בהם, והוי כגניבת דעת, ולא דמי להא דמערבין מים בין הגיתות שזה ידוע דהוי יין מזוג במים, דעיקר האיסור לערב הוא שלא יחשוב הקונה שהוא יין גמור, ולזה בידוע שנתערב בו מים שרי, אבל במשביח סחורתו בדבר שאינו שבח אמיתי אסור.... ולכן נראה שבכרוב שכולם יודעים את השנה מתי הרכב נוצר, ואי אפשר לרמות שזה נראה חדש, אם כן הפרס הוא אמיתי, שזה רכב ישן שנראה כחדש, וזה באמת עכשיו נראה כחדש, אך אם ע"י הצביעה מסתיר מומים, זה ודאי אסור דהוי פרכוס.

(הרב זילברשטיין, חשוקי חמד על ב"מ ס עמ' ב')

(1) סיון רוצה למכור את הרכב והציעו לה לפני כן לצבוע אותו ולשטוף את המנוע של הרכב.

לפי הרמב"ם באיזה תנאי יהיה מותר לסיון לעשות זאת?

(2) הרב זילברשטיין מסביר שיש הבדל בין עירוב מים ביין לבין פרכוס. מהו ההבדל?

(3) לפי המשך דברי הרב זילברשטיין, מה מותר לסיון לעשות לרכבה? מדוע?

(9.5 נקודות)

בהצלחה!